SVERIGES RIKSDAG

# Motion till riksdagen 2026/27:2178

**av Tobias Smedberg m.fl. (V)**

# Rättsväsendet

## Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut ..... 2
Inledning ..... 7
Ett genomtänkt straffrättsligt påföljdssystem kräver utvärdering av redan genomförda förslag ..... 7
Polisen ..... 8
Stärk polisens lokala närvaro och brottsförebyggande arbete ..... 8
Motverka diskriminering och bygg lokalt förtroende ..... 9
Kriminalvården ..... 11
En långsiktig plan för organisationen ..... 11
Situationen för barn i fängelse ..... 12
Stoppa dubbelbeläggning och ensamarbete ..... 14
Anpassa avdelningarna efter de intagna ..... 17
Situationen för kvinnliga intagna i Kriminalvården ..... 19
Avdelningar för föräldrar och barn ..... 21
Återanpassning och inslussning i samhället ..... 22
Behandlingsprogram ..... 22
Nationella riktlinjer för avhopparprogram ..... 25
Avhopparverksamhet för våldsbejakande extremister ..... 26

Särskilda ombud till häktade och anhöriga ..... 27
Förhållandena på anstalten i Estland ..... 27
Ekonomisk brottslighet och korruption ..... 29
Höj straffen för ekonomisk brottslighet ..... 29
Stoppa kriminella företag i välfärdssektorn ..... 29
Återförstatliga rättsväsendets fastigheter ..... 31
Brott mot barn ..... 32
Nationell samordning av barnahus ..... 32
Barns behov under rättsprocesser ..... 33
Människohandel med barn i kriminella nätverk ..... 35
Mäns våld mot kvinnor ..... 36
Inledning ..... 36
Nationell kartläggning av femicid ..... 37
Översyn av livsvillkoren för kvinnor och barn med skyddad identitet ..... 38
Brottsoffers rätt till skadestånd ..... 40
Människohandel för sexuella ändamål ..... 41
Exitprogram och program för offer för sexuell exploatering ..... 43

# Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en utvärdering av den senaste mandatperiodens straffhöjningar och övriga ändringar i det straffrättsliga systemet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att stärka skrivningarna om polisens trygghetsskapande och brottsförebyggande uppdrag i polislagen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att utvärdera de brottsförebyggande och

trygghetsskapande arbetsmetoder polisen använder och tillkännager detta för regeringen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att stärka arbetet mot etnisk profilering samt verka för en personalsammansättning som präglas av mångfald avseende erfarenheter, kompetenser och bakgrund och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att diskrimineringslagen ska omfatta polisens verksamhet i sin helhet och polisiära ingripanden ska falla under Diskrimineringsombudsmannens tillsynsområde och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en bred översyn av Kriminalvårdens organisation och verksamhet med fokus på kapacitet och arbetsmiljö och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att höja straffbarhetsåldern till 15 år för alla brott och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i tilläggsuppdrag att löpande utvärdera den tidsbegränsade reformen som sänker straffbarhetsåldern till 14 år för vissa allvarliga brott med fokus på det enskilda barnet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att löpande utvärdera konsekvenserna för de enskilda barn i åldern 15–18 år som placeras i barnfängelse, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till lagstiftning som gör enkelbeläggning inom kriminalvården till norm och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till lagstiftning som förbjuder ensamarbete vid klientnära arbete inom kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Kriminalvården i uppdrag att inrätta avdelningar med färre klienter i syfte att anpassa avdelningarna efter klienternas behov och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Kriminalvården i uppdrag att stärka arbetet med intagna som har psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller intellektuella funktionsnedsättningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om kvinnliga intagnas situation och behov inom kriminalvården, särskilt avseende vård, behandling, utbildning, säkerhet, hälsa, föräldraskap och återanpassning, och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att kvinnor och icke-binära som avtjänar sitt straff på anstalt ska ha samma möjligheter till utbildning som män har, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Kriminalvården i uppdrag att inrätta särskilda avdelningar för intagna med små barn och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över möjligheten för staten att, via frivården, ta ett långsiktigt ansvar för inslussning och återanpassning av personer som avtjänat straff för grova brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att ytterligare involvera civilsamhället vid inslussningen i samhället av personer som avtjänat straff på anstalt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Kriminalvården och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, i samverkan med kommunerna och Sveriges Kommuner och Regioner, stärka och utveckla Kramiverksamheten i syfte att intagna efter frigivning ska kunna återgå till eller inträda i arbetslivet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Center mot våldsbejakande extremism (CVE) i uppdrag att ta fram ett program för avhopparverksamhet för personer som vill lämna våldsbejakande extremistmiljöer utan att ha koppling till kriminalitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att personer som sitter häktade ska få ett särskilt ombud

som kan bistå med praktiska behov under häktningstiden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att införa anhörigstöd vid frihetsberövande, särskilt vid häktning, med ett särskilt fokus på barn och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör inrätta en nationell samordnare för att ta fram riktlinjer och rutiner för hur barnets bästa ska beaktas i samband med att en vårdnadshavare frihetsberövas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör låta genomföra en oberoende utvärdering av rättssäkerhet, levnadsförhållanden, rehabilitering, anhörigkontakter och återanpassning för de personer som avtjänar svenska fängelsestraff i Estland, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör genomföra en översyn av straffen för ekonomisk brottslighet i syfte att höja straffen och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en treårig stopplag för nyetablering av företag i sektorerna vård, skola och omsorg i syfte att städa ut kriminella verksamheter och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör genomföra en säkerhetsprövning av ägarförhållandena inom rättsväsendets fastighetsbestånd samt återkomma med förslag som förhindrar att aktörer med kopplingar till organiserad brottslighet kan äga eller göra vinster på sådana fastigheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att återförstatliga alla rättsväsendets fastigheter som polishus, häkten, domstolar och anstalter i syfte att bl.a. stoppa kriminella från att göra vinster på sådan verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att barns rättigheter i samband med rättsprocesser ska motsvara barnkonventionens krav och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder i syfte att ratificera barnkonventionens krav gällande det tredje

tilläggsprotokollet till FN:s barnkonvention om ett individuellt klagomålsförfarande samt att säkerställa att alla barn som berörs av rättsprocesser får rätt till information, delaktighet och möjlighet att komma till tals i enlighet med barnkonventionen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att se över omfattningen av människohandel med barn i kriminella nätverk och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över på vilket sätt det straffrättsliga skyddet för barn mot att utnyttjas av kriminella nätverk kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att löpande följa, analysera och redovisa förekomsten av femicid, dess riskfaktorer och eventuella brister i samhällets skyddssystem och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en översyn av livsvillkoren för de kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter i syfte att förbättra deras situation och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ideella skadestånd inte ska betraktas som inkomst vid bedömning av rätten till försörjningsstöd och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder i syfte att stärka skyddet och stödet för brottsoffer utsatta för människohandel för sexuell exploatering, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att göra en översyn av människohandels- och människoexploateringsbrotten i syfte att se om bestämmelserna har avsedd effekt och bedöma om det finns behov av lagändringar och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge polisen i uppdrag att återrapportera sina insatser mot sexköp och människohandel för sexuell exploatering i regleringsbreven och tillkännager detta för regeringen.

39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om ett nationellt exitprogram för personer som är utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

# Inledning

### Ett genomtänkt straffrättsligt påföljdssystem kräver utvärdering av redan genomförda förslag

Vänsterpartiet står bakom kraftfulla åtgärder mot personer som begår grova vålds- och sexualbrott samt mot organiserad brottslighet. Samhället ska kunna skydda människor från personer med hög återfallsrisk genom effektiva påföljder, förbättrad riskbedömning och ändamålsenliga frihetsberövande åtgärder. Vi är öppna för reformer av påföljdssystemet när de stärker samhällsskyddet, ökar rättssäkerheten och vilar på vetenskaplig grund. Vi förespråkar däremot inte generella straffhöjningar enbart för höjningens skull eftersom vi anser att det bara är symbolpolitik som dessutom saknar stöd i forskningen. Vår inställning är att straff för våldsbrott, sexualbrott, vapen- och narkotikabrott samt ekonomisk brottslighet kan behöva höjas för att motsvara brottens allvarlighet. Det är också huvudsakligen sådana ändringar vi stått bakom denna mandatperiod. Flera av Tidöregeringens förslag innebar generella straffskärpningar oavsett brott och saknade därför precision. Vi har därför motsatt oss Tidöregeringens förslag om en genomgripande straffrättsreform som skulle leda till väsentligt höjda straff även för alla typer av brott utan önskat resultat (mot. 2025/26:4230, prop. 2025/26:297).

Vi har stått bakom flera av Tidöregeringens förslag om höjda straff t.ex. skärpta regler för villkorlig frigivning (mot. 2025/26:3831, prop. 2025/26:34), säkerhetsförvaring (prop. 2025/26:95), ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott (prop. 2025/26:181) och förslaget om dubbla straff i kriminella nätverk och höjda straffskalor (mot. 2025/26:4119, prop. 2025/26:218).

Vänsterpartiet anser att påföljdssystemet ska ses över ytterligare i syfte att göra nödvändiga förändringar och moderniseringar. Exempelvis skulle det kunna vara aktuellt att komplettera de befintliga påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn för att möjliggöra en större individanpassning för dömda gärningspersoner. Vi anser också att

det är bra att brottsofferperspektivet lyfts fram mer i lagstiftningen. Även detta kan göras genom anpassningar av det befintliga påföljdssystemet.

Straffrättssystemet måste också hänga ihop och vara förutsägbart. Vi måste också ta ansvar för att se till att straffrättssystemet fungerar på ett bra sätt. Vi behöver även se till att tidigare dömda, i den mån det är möjligt, kan återanpassas till samhället och vi måste ta krafttag mot nyrekryteringen av barn in i kriminalitet. På dessa områden vill vi se mycket större satsningar och fler åtgärder. Forskning visar att de barn som rekryteras till grov kriminalitet ofta har välkända riskfaktorer såsom fattigdom, skolmisslyckanden, psykisk ohälsa och tidigare kontakt med socialtjänsten. Vänsterpartiet anser därför att kampen mot fattigdom är central. Vi vill satsa på skolans resurser, socialtjänstens förebyggande arbete, elevhälsan och fritidsverksamheten i socioekonomiskt utsatta områden. Ett jämlikt samhälle är ett tryggare och säkrare samhälle.

I denna motion presenterar vi några av våra förslag gällande rättsväsendet. I motion 2025/26:2788 finns fler förslag på åtgärder. I motion 2025/26:2782 skriver vi särskilt om åtgärder för att stoppa mäns våld mot kvinnor och barn.

Regeringen bör ta initiativ till en utvärdering av den senaste mandatperiodens straffhöjningar och övriga ändringar i det straffrättsliga systemet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Polisen

### Stärk polisens lokala närvaro och brottsförebyggande arbete

Trots stora resurstillskott till polisen kvarstår problem med såväl vardagsbrottslighet som människors upplevda otrygghet. Brottsförebyggande rådets *Nationella trygghetsundersökning 2026* visar förvisso att utsattheten för flera typer av brott fortsätter att minska och att oron för brottsligheten i samhället har dämpats. Samtidigt är otryggheten fortsatt betydligt högre bland kvinnor, ensamstående, personer som bor i flerfamiljshus och boende i socialt utsatta områden. Tryggheten har alltså stärkts överlag, men fortfarande kvarstår stora skillnader mellan olika grupper. Vänsterpartiet anser därför att resurser i högre grad ska riktas till lokalpolisverksamhet, områdespoliser och långsiktigt relationsskapande arbete, särskilt i bostadsområden där tilliten till myndigheter är låg. Arbetet mot den organiserade brottsligheten måste börja långt innan ett brott begås. Rapporter visar att barn som rekryteras till grov kriminalitet ofta lever i miljöer som präglas av fattigdom, skolmisslyckanden, psykisk ohälsa och andra

välkända riskfaktorer. Därför behöver socialtjänstens förebyggande arbete, skolans elevhälsa och meningsfulla fritidsverksamheter stärkas.

Vänsterpartiet anser vidare att polisens trygghetsskapande och brottsförebyggande uppdrag bör ges en tydligare ställning i polislagen. Polisens verksamhet bör i högre grad bedömas utifrån dess förmåga att förebygga brott, skapa trygghet och bygga förtroende bland medborgarna, inte enbart utifrån antalet ingripanden och lagföringar. Det är också angeläget att polisens arbetsmetoder i högre grad grundas på forskning och systematisk utvärdering. Polisens verksamhet bör i högre grad bedömas utifrån dess förmåga att förebygga brott, skapa trygghet och bygga förtroende bland invånarna, inte enbart utifrån antalet ingripanden, beslag och lagföringar. Polisens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete ska vila på vetenskapliga metoder som utvärderas och arbetet ska ges större tyngd i myndighetens styrning, uppföljning och resursfördelning. Särskild vikt bör läggas vid långsiktig lokal närvaro, samverkan med kommuner och civilsamhälle samt arbetet med att förhindra att barn och unga rekryteras in i kriminalitet.

Regeringen bör ta initiativ till att stärka skrivningarna om polisens trygghetsskapande och brottsförebyggande uppdrag i polislagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att utvärdera polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetsmetoder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Motverka diskriminering och bygg lokalt förtroende

Polisens arbete i socialt och ekonomiskt eftersatta områden är avgörande för att förebygga brott och stärka tryggheten. Samtidigt visar såväl forskning som senare rapporter att polisens möjligheter att lyckas är nära kopplade till de boendes förtroende för myndigheten. När tilliten är låg ökar risken för tystnadskultur, sämre samarbete med polisen och minskad effektivitet i det brottsförebyggande arbetet.

Vänsterpartiet anser därför att polisens lokala och relationsskapande arbete behöver utvecklas och stärkas. Polisens närvaro måste bygga på dialog, samverkan med lokalsamhället och ett långsiktigt arbete för att öka tryggheten. Samtidigt måste arbetet mot etnisk profilering och diskriminering prioriteras. Flera studier har pekat på att personer med utländsk bakgrund oftare upplever sig bli föremål för ogrundade

kontroller, något som riskerar att underminera förtroendet för rättsväsendet och försvåra polisens arbete i de områden där behovet av samverkan är som störst.[1]

En studie från Brottsförebyggande rådet (Brå) om diskriminerande etnisk profilering visar att kunskapen inom Polismyndigheten behöver stärkas och att myndigheten bör fortsätta analysera skillnader i polisens kontroller och ingripanden.[2] Samtidigt har undersökningar från Polisförbundet och Järvaveckan visat att förtroendet för polisen bland boende i utsatta områden ofta är högre än vad många poliser själva tror, men att upplevelser av fördomar fortfarande är vanliga.[3] Detta tyder på att det finns en outnyttjad potential att bygga starkare relationer mellan polis och lokalsamhälle. En polis som arbetar nära medborgarna och åtnjuter deras förtroende har betydligt bättre förutsättningar att förebygga brott och motverka nyrekrytering till kriminalitet. Vidare behövs en större bredd och mångfald avseende erfarenheter, kompetenser och bakgrund i poliskåren. Detta skulle bidra till att stärka verksamhetens förmåga att förstå olika samhällsperspektiv, möta medborgarnas behov och utveckla effektiva lösningar.

Regeringen bör därför ge Polismyndigheten i uppdrag att stärka arbetet mot etnisk profilering samt verka för en personalsammansättning som präglas av mångfald avseende erfarenheter, kompetenser och bakgrund. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser också att personer som drabbats av diskriminering från polisen bör kunna få upprättelse vilket inte är möjligt i dag. För detta krävs att diskrimineringslagen ändras så att även polisens åtgärder omfattas av lagen. På så vis kan problematiken synliggöras och åtgärdas. De som utsätts för etnisk profilering behöver känna att samhället står på deras sida och att polisen kan agera felaktigt och erkänna det. Utredningen SOU 2021:94 *Ett utökat skydd mot diskriminering* har lagt fram förslag om att diskrimineringslagens tillämpningsområde ska utvidgas till att omfatta all offentlig verksamhet. Förslaget skulle innebära att polisens myndighetsutövning, inklusive polisiära ingripanden, omfattas av diskrimineringslagens förbud och av Diskrimineringsombudsmannens tillsyn. Förslagen har remissbehandlats.

---

Leandro Schclarek Mulinari. Folkets Husbys trygghetsundersökning 2022 –Communityperspektiv på kriminalitet och utsatthet. Folkets Husby 2022.

[2] Brottsförebyggande rådet. Polisens arbete med profilering och likabehandling. Med fokus på diskriminerande etnisk profilering. Rapport 2023:12.

[3] Järvaveckan Research och Polisförbundet, Poliser och boende i utsatta områden – en rapport om trygghet, förtroende och framtiden, 2025.

Regeringen bör därför vidta åtgärder för att diskrimineringslagen ska omfatta polisens verksamhet i sin helhet och polisiära ingripanden ska falla under Diskrimineringsombudsmannens tillsynsområde. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

# Kriminalvården

### En långsiktig plan för organisationen

Den kris som Kriminalvården befinner sig i är inte på något sätt oväntad. Vänsterpartiet föreslog redan 2019 att den dåvarande regeringen skulle ta fram en strategi för Kriminalvården i syfte att hantera bl.a. överbeläggningen, det slitna fastighetsbeståndet och den bristande inslussningen (mot. 2019/20:150). Redan då var platsbristen akut på både häkten och anstalter. Vänsterpartiet har även tidigare föreslagit en frivårdsreform och tidigarelagd villkorlig frigivning för vissa dömda i syfte att minska överbeläggningen (se t.ex. mot. 2019/20:150, mot. 2020/21:90, mot. 2021/22:916, mot. 2024/25:1929, mot. 2025/26:2788).

Kriminalvårdens uppgift är inte bara att verkställa straff utan också att minska risken för nya brott. Vänsterpartiet vill stärka rehabilitering, utbildning, behandling och återanpassning till samhället inom kriminalvården. Överbeläggning och försämrade förutsättningar för personalen riskerar att leda till fler konflikter och sämre möjligheter att bryta kriminalitet. Vi anser att det är nödvändigt att göra en bred översyn av hela Kriminalvårdens organisation och verksamhet. Vi har fått indikationer på att det finns en rad fler problem inom myndigheten än överbeläggning. Huvudkontoret har t.ex. fått växa obehindrat på bekostnad av anstalterna, och arbetsmiljön har stora brister. I januari 2023 larmade fackförbundet Seko om en tystnadskultur i organisationen. Vidare är klientnära ensamarbete vanligt förekommande samtidigt som hot och våld ofta förekommer. Anställda vittnar om ett hårdare klimat och en försämrad arbetsmiljö. Vidare bedömer Seko att omsättningen på tillfällig personal är stor. Förr var en visstids-anställning ofta ett steg mot en tillsvidareanställning. I dag blir det allt vanligare att en tillfällig anställning stannar vid just det och att arbetstagaren efter relativt kort tid lämnar Kriminalvården. Sammantaget finns det problem med att nyrekrytera och att få anställda att vilja stanna kvar i yrket. Över 30 procent av de tillfrågade anställda på anstalterna uppger att det är helt uteslutet eller inte särskilt troligt att de arbetar kvar inom Kriminalvården om två år. Lön, arbetstider, arbetsmiljö och ledarskap anges som

de främsta skälen. Seko konstaterar att det krävs omfattande åtgärder om Kriminalvården ska bli en attraktiv arbetsplats som människor vill söka sig till och även stanna kvar på. Detta bör även sättas i relation till att myndigheten kommer att behöva göra stora rekryteringar under de kommande åren.[4]

Regeringen bör ta initiativ till en bred översyn av Kriminalvårdens organisation och verksamhet med fokus på kapacitet och arbetsmiljö. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Situationen för barn i fängelse

Vänsterpartiet anser att tvångsvården av barn och unga måste bygga på vård, behandling och återanpassning. Tillsynen över verksamheterna behöver stärkas och negativa institutionskulturer motverkas. Barn som dömts för grova brott ska få en säker och strukturerad verkställighet samtidigt som deras rätt till utbildning, vård och stöd säkerställs. Barn som avtjänar straff ska hållas åtskilda från barn som vårdas enligt LVU. Verksamheterna ska utformas utifrån barnets bästa och barnkonventionens krav.

De metoder och påföljder som införs ska vara rättssäkra, särskilt anpassade för barn och unga och ha ett tydligt behandlingsinriktat innehåll. Vi anser även att det återfallsförebyggande arbetet gentemot unga lagöverträdare bör förstärkas. Vidare måste nyrekryteringen av barn och unga in i kriminalitet stoppas. Att barn lockas in i kriminalitet är ett bevis för att samhället misslyckats med att skydda och stödja dessa barn.

Unga personer under 18 år som begår brott är i första hand barn med behov av stöd, skydd och långsiktiga sociala insatser. Forskning visar att ungdomars hjärnor inte är färdigutvecklade, särskilt när det gäller impulskontroll och konsekvenstänkande. Redan utredaren i den statliga utredningen (SOU 2018:85) som såg över frågan om avskaffandet av straffrabatten för unga myndiga vid vissa brott, drog slutsatsen att det inte finns något empiriskt, eller erfarenhetsbaserat, stöd för skärpta påföljder för unga lagöverträdare. Utredningen hänvisar till att resultat från den mest aktuella hjärnforskningen, utvecklingspsykologin och kriminologin bara går att tolka som ett stöd för att behålla ett hänsynstagande till gärningspersoners unga ålder. Straffsystemet för unga har därför traditionellt vilat på vård och rehabilitering framför repression. Att införa barnfängelse riskerar att frångå denna grundläggande princip. En omfattande

[4] Seko, Service- och kommunikationsfacket, Satsa på personalen. En rapport om krisen i Kriminalvården, 2023.

internationell och nationell forskning visar att frihetsberövande för unga inte per automatik leder till minskad återfallsrisk. Tvärtom finns det belägg för att institutionsmiljöer kan förstärka kriminella identiteter och fördjupa psykisk ohälsa och marginalisering. Tidöregeringens politik riskerar därför att bli kontraproduktiv. Forskningen visar också att faktorer som en fungerande skolgång, trygga vuxenrelationer, stöd i vardagslivet och tidiga insatser för barn i riskmiljöer hänger ihop med minskad risk för att barn hamnar i kriminalitet.

Vi har därför motsatt oss barnfängelser (mot. prop. 2025/26:132) och sänkt straffbarhetsålder samt borttagande/minskning av ungdomsrabatten (mot. prop. 2025/26:293). Däremot har vi stått bakom att påföljden ungdomsövervakning skärps, att regleringen vid misskötsamhet av påföljderna ungdomsvård och ungdomstjänst skärps och att gränsen för när bevistalan ska väckas sänks. Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått i uppdrag av regeringen att följa upp och utvärdera den tidsbegränsade reformen som sänker straffbarhetsåldern till 14 år för vissa allvarliga brott. Uppdraget omfattar att analysera hur reformen tillämpas av rättsväsendet och andra berörda myndigheter, vilka barn som berörs samt vilka konsekvenser regleringen får för barnen. Brå ska också, så långt det är möjligt, bedöma reformens effekter på brottsligheten och inhämta erfarenheter från barn som omfattats av regleringen. Redovisningen ska lämnas till regeringen senast den 1 mars 2029.[5] Vi anser dock att det är ytterst angeläget ur barnskyddssynpunkt att Brå gör en löpande utvärdering av konsekvenserna för varje barn som döms till fängelse enligt den nya regleringen och löpande utvärdera situationen för varje barn under 18 år som placeras i barnfängelse.

Regeringen bör återkomma med förslag om att höja straffbarhetsåldern till 15 år för alla brott. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i tilläggsuppdrag att löpande utvärdera den tidsbegränsade reformen som sänker straffbarhetsåldern till 14 år för vissa allvarliga brott med fokus på det enskilda barnet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att löpande utvärdera konsekvenserna för de enskilda barnen 15-18 år som placeras i barnfängelse. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Särskilt tvångsplacerade flickor har utsatts för sexuella kränkningar och våld samt avskiljningar utan laglig grund. Vi har därför tidigare föreslagit att tvångsvården av barn

[5] Dnr Ju2026/00915

ska reformeras från grunden med fokus på vård och behandling. Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) bör få i uppdrag att kraftigt stärka tillsynen och kontrollen av verksamheten. Myndigheten måste förebygga och påbörja en förändring av negativa institutionskulturer och ge den vård och behandling som barn med psykosociala problem har rätt till. Vänsterpartiet anser att sluten ungdomsvård (LSU) ska finnas kvar som påföljd för unga i åldrarna 15–18 år. SiS, den nya myndigheten bör även fortsättningsvis ansvara för verkställigheten av sluten ungdomsvård. Vi vill stärka och förbättra den slutna ungdomsvården, satsa på att utveckla verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen samt förbättra unga frigivnas inslussning i samhället. Vidare behöver de anställdas villkor stärkas och deras kompetens höjas. För att hantera och vårda barn och unga som begått grova brott kommer ovillkorligen ökad kontroll att krävas. Alla repressiva kontrollåtgärder måste dock ha stöd i lagen och vara proportionerliga. Vissa Sis-hem är redan i dag anstaltsliknande och SiS har inlett ett arbete med säkerhetsklassificering. Vi vill att samtliga ungdomshem ska anpassas bättre efter barn och ungas behov. Det är viktigt att barn som är dömda för grova brott ska separeras från barn som vårdas enligt LVU. Pojkar bör separeras från flickor. Så görs redan i dag, men principen bör förtydligas. Vi har även föreslagit att den slutna ungdomsvården ska förlängas från fyra år till max sex år och att villkorlig frigivning ska införas.

För att minska nyrekryteringen av barn och unga till kriminalitet krävs tidiga och samordnade insatser från skola, socialtjänst, polis och civilsamhälle. Staten bör också säkerställa att kommuner och regioner snabbt kan få stöd genom de förstärkningsteam och andra samverkansfunktioner som utvecklats för områden med allvarliga problem kopplade till kriminalitet och social utsatthet. Detta är också i linje med den nya socialtjänstlagens stärkta fokus på förebyggande arbete och tidiga insatser.

## Stoppa dubbelbeläggning och ensamarbete

Antalet intagna i häkten och på anstalter har ökat, samtidigt som strafftiderna blivit längre sedan 2016. Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2020 framgår att det redan då rådde svår platsbrist på både häkten och anstalter. En normal beläggningsgrad bör ligga runt 80 procent för att myndigheten bl.a. ska kunna placera intagna efter behov. I anstalt uppgick beläggningsgraden för fasta platser till 141 procent 2025, jämfört med 131 procent året innan. Beläggningsgraden i häkte uppgick till 122 procent, vilket var en ökning med tre procent jämfört med 2024. Under 2025 var den genomsnittliga

beläggningsgraden på fasta platser i kvinnoanstalter 146 procent, vilket innebar en ökning med 10 procentenheter jämfört med året innan. [6]

För att lösa problemet med överbeläggningen har fler s.k. beredskapsplatser skapats, främst genom dubbelbeläggning där intagna delar rum. Samtidigt har myndigheten intensifierat arbetet med den långsiktiga kapacitetsutökningen. Det är positivt att nybyggen och renoveringar av befintliga byggnader äntligen kommit igång. Men detta arbete tar tid och överbeläggningen på anstalter och häkten har nu länge varit akut. Nybyggnationerna anpassas dessvärre för en permanent dubbelbeläggning.

Enligt Vänsterpartiets mening är det helt orimligt med ofrivillig dubbelbeläggning, dvs. att intagna delar rum under en längre tidsperiod p.g.a. platsbrist. I synnerhet på klass 1-anstalter där säkerheten ska vara anpassad för de allra tyngst kriminellt belastade, våldsamma och rymningsbenägna klienterna. Europarådets antitortyr-kommitté (CPT) beslutade i november 2015 att presentera ett klart ställningstagande beträffande en minimumstandard för utrymme per intagen i celler på fängelser. Enligt CPT ska enmansceller vara min. sex kvm + yta för sanitära utrymmen (ev. dusch/toalett), medan celler avsedda för flera intagna ska erbjuda fyra kvm per intagen + helt separat/avskilt utrymme för sanitära ändamål.[7] Detta innebär att ett rum för två personer måste vara minst åtta kvadratmeter stort, exklusive sanitetsutrymmen. Trots detta har Kriminalvården beslutat att två intagna kan få dela rum så länge det är mer än sex kvadratmeter stort. Enligt SVT är Kriminalvården medvetna om att deras nya direktiv går emot tortyrkommitténs rekommendationer. Men eftersom de inte är juridiskt bindande, har myndigheten i stället valt att följa den domstolspraxis som utvecklats i Europadomstolen som innebär ett minimum på tre kvadratmeter boyta per intagen.[8] Vänsterpartiet anser att det är allvarligt att Kriminalvården inte följer CPT:s rekommendationer och att detta dessutom skett med Tidöregeringens samtycke.

Överbeläggningen är ett stort arbetsmiljöproblem som sliter hårt på personalen och innebär att risken för våld, riktat både mot anställda och intagna, ökar. När två personer delar cell kan en våldsam situation eskalera snabbt utan att personalen hinner reagera och ingripa. Vidare försämras möjligheterna för de intagna att faktiskt lämna ett liv i kriminalitet. Överbeläggningen påverkar även möjligheterna för anhöriga, t.ex. barn till

[6] Kriminalvård och statistik, KOS 2025.
[7] Pelle Granström, f.d. medlem i Europarådets antitortyrkommitté (CPT) och anstaltsdirektör. Överbeläggning och kvadratmeterexercis – vad gäller? Tidskrift för Kriminalvård. 2023.
[8] SVT, Kriminalvården bryter mot tortyrkommitténs rekommendationer, 12 februari 2024. https://www.svt.se/nyheter/lokalt/smaland/kriminalvarden-bryter-mot-tortyrkommittens-rekommendationer.

intagna, att besöka sina föräldrar när besöksrum måste användas för andra ändamål. I värsta fall kan överbeläggningen i kombination med nyanställda och oerfarna vårdare leda till dödligt våld.

En undersökning bland skyddsombud som tillhör Service- och kommunikationsfacket (Seko) visar att ca tre av fyra säger att de själva eller en kollega har blivit utsatta för hot av en klient under det senaste året. Nästan fyra av fem menar att hoten från klienter mot personal har ökat under det senaste året. Nära hälften av de svarande uppger att de själva eller en kollega har blivit utsatta för våld under det senaste året. Vidare svarar 87 procent att de själva eller kollegor har utsatts för försök till otillåten påverkan av intagna under det senaste året. En av anledningarna till den försämrade arbetsmiljön är, enligt undersökningen, den alltmer omfattande dubbelbeläggningen. Seko kräver därför bl.a. att enkelbeläggning ska vara normen och att dubbelbeläggning aldrig ska ses som en permanent lösning utan måste avvecklas i takt med att Kriminalvårdens platskapacitet ökar. Vidare vill Seko se en nolltolerans mot ensamarbete i det klientnära arbetet. En kriminalvårdare ska alltid, utan tekniska hjälpmedel, ha minst en kollega inom både hör- och synavstånd.[9] Vänsterpartiet anser att Sekos krav är ytterst rimliga för att upprätthålla en miniminivå när det gäller arbetsmiljön inom kriminalvården.

Det finns dessvärre inga tecken på att överbeläggningen kommer att minska inom överskådlig tid. Kriminalvården bedömer i sin senaste kapacitetsplan att antalet häktes- och anstaltsplatser behöver öka från cirka 8 400 till 19 500 år 2035. Samtidigt väntas personalstyrkan växa från drygt 16 000 till omkring 25 000 årsarbetskrafter. Om ytterligare aviserade straffskärpningar genomförs kan det långsiktiga behovet uppgå till cirka 34 000 platser.[10] Tidöregeringen beslutade också i augusti 2024 att ge Kriminalvården i uppdrag att föreslå åtgärder för att dämpa kostnadsutvecklingen och minska dygnskostnaden inom myndigheten. Vi kan inte se att detta innebär någonting annat än en försämring av vår svenska kriminalvård. En försämring som kommer att drabba såväl de intagna och anställda som samhället i form av ökade återfall i brottslighet. Inriktningen för Kriminalvården är att minska bemanningen med ca 30 procent i anstalt och häkte på tio års sikt. Storanstalter, nya anpassade lokaler och

[9] Seko, Service- och kommunikationsfacket, Skyddsombuden larmar. En rapport om läget inom Kriminal-vården. 2025. https://www.dn.se/debatt/vi-slar-larm-inifran-murarna-vara-kollegor-riskerar-att-do/.
[10] Kriminalvårdens plan för kapacitet 2026-2035.

digital utveckling anges som nycklar för vad som beskrivs som en ”kostnadseffektiv expansion”.[11]

Vi är djupt oroade över den svenska kriminalvårdens framtid. Vissa delar av Tidöregeringens repressiva reformer kan komma att behöva backas tillbaka. Men riksdagen bör redan nu få möjlighet att ta ställning till frågorna om dubbelbeläggning och ensamarbete eftersom det är akuta problem som påverkar situationen för både anställda och intagna negativt. Ingen ska behöva bli dödad eller allvarligt skadad på sitt arbete eller under tiden den avtjänar straff i fängelse.

Regeringen bör ta initiativ till lagstiftning som gör enkelbeläggning inom kriminalvården till norm. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör ta initiativ till lagstiftning som förbjuder ensamarbete vid klientnära arbete inom kriminalvården. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Anpassa avdelningarna efter de intagna

När myndigheter tvångsomhändertar invånare finns ett oerhört stort ansvar att detta görs på ett sätt som är betryggande för den enskilde och för omgivningen. För att kriminalvården ska kunna ta sitt ansvar för att alla intagna skyddas mot övergrepp och kränkande behandling behövs bättre möjligheter för Kriminalvården att placera intagna på avdelningar som är anpassade efter deras behov.

Kriminalvården ska i högre grad utgå från varje intagens individuella behov, risker och sårbarheter. Placeringar ska grundas på en samlad bedömning av bland annat våldsbenägenhet, erfarenhet av att utsättas för våld, psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, intellektuell funktionsnedsättning, beroendeproblematik, könstillhörighet och andra relevanta skydds- och riskfaktorer.

Små avdelningar skapar bättre förutsättningar för trygghet, rehabilitering och säkerhet för såväl intagna som anställda. Kriminalvården behöver därför utveckla fler specialiserade avdelningar och mindre enheter som möjliggör individuellt anpassade placeringar.

Särskild hänsyn behöver tas till personer med psykisk ohälsa, neuropsykiatriska diagnoser, intellektuell funktionsnedsättning, traumaerfarenheter och andra faktorer som kan göra en person extra utsatt i fängelsemiljö. Även könsspecifika behov ska fortsatt

[11] Kriminalvården, Åtgärder för att dämpa kostnadsutvecklingen och minska dygnskostnaden i anstalt och häkte. Återrapportering regeringsuppdrag Ju2024/01693, juni 2025.

uppmärksammas, men kriminalvårdens arbete bör i första hand utgå från den enskilda individens samlade behov och skyddsbehov.

För särskilt krävande grupper av intagna behöver avdelningarna vara ännu mindre. Det kan handla om sexualbrottslingar med beteendeproblematik, sexualbrottslingar som begått brott mot barn, intagna med psykiatriska diagnoser, personlighetsstörningar eller andra diagnoser, exempelvis autismspektrumstörningar m.fl. och intagna som är våldsbenägna eller sexuellt utagerande. Det är i dagsläget svårt för personalen att skydda extra sårbara intagna, t.ex. personer med intellektuell funktionsnedsättning, som ofta riskerar att bli utsatta för både psykiskt och fysiskt våld av andra intagna. Vidare uppstår oftare våldsamma situationer där både intagna och anställda riskerar att skadas om för många personer med olika typer av svår beteendeproblematik blandas på en avdelning.

Forskning och myndighetsrapporter visar att psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och intellektuella funktionsnedsättningar är betydligt vanligare bland intagna än i befolkningen i övrigt. Dessa grupper riskerar att få otillräckligt stöd och kan vara särskilt utsatta för våld, hot, exploatering och isolering inom kriminalvården. Kriminalvården behöver därför utveckla sitt arbete med kartläggning, anpassat stöd, specialiserade boendemiljöer och tillgång till hälso- och sjukvård. Placeringar och behandlingsinsatser bör i högre grad utgå från individuella behov och funktionsförmåga.

I dag finns det vid vissa klass 1-anstalter avdelningar för särskilt resurskrävande intagna (SRI). Dessvärre är det bara klienter med extremt svår beteendeproblematik som placeras där p.g.a. platsbristen. Justitieombudsmannen konstaterade 2023 att antalet SRI-platser i landet är "förhållandevis få" i relation till behovet, och att bristen på SRI-platser i anstalter med säkerhetsklass 1 har orsakat långa tider i avskildhet för vissa intagna.[12]

I dag döms många personer till fängelse trots att de har svåra psykiska störningar. Enligt Vänsterpartiets mening skulle sannolikt flera av dessa klienter behöva vårdas inom rättspsykiatrin i stället för att sitta på anstalt där vården är obefintlig. Ett problem med dagens lagstiftning är att denna typ av gärningspersoner inte automatiskt kan dömas till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning, eftersom det krävs en allvarlig psykisk störning i juridisk bemärkelse för den påföljden. Detta har fått till

[12] JO beslut 2023-01-11, Dnr 2902-2022

följd att farliga gärningspersoner döms till tidsbegränsade fängelsestraff och sedan återfaller i brott när straffet är avtjänat.

Det finns även män som upprepade gånger misshandlar kvinnor i parrelationer, ibland så illa att kvinnan avlider. Och det finns flera exempel i närtid på vansinnesdåd där gärningspersoner begått våldsamma oprovocerade attacker som medfört att brottsoffret avlidit, inte sällan efter att ha haft kontakt med psykiatrin. Vi stod därför bakom Tidöregeringens förslag om en ny tidsobestämd frihetsberövande påföljd; säkerhetsförvaring (prop. 2025/26:95). Påföljden ska kunna användas för personer som har begått allvarliga brott som innefattar angrepp mot annans liv, hälsa, frihet eller frid och som har en hög risk för återfall i sådan brottslighet. Vi anser dock att förutsättningarna för att döma någon till rättspsykiatrisk vård bör ses över. Fler farliga gärningspersoner bör kunna dömas till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning, bl.a. personer som begått allvarliga vålds- eller sexualbrott och har en hög återfallsrisk. Men så länge lagstiftningen kring förutsättningarna för fängelsevistelse och rättspsykiatrisk vård inte ändras så måste även denna särskilt resurskrävande klientgrupp behandlas på ett sätt som är rimligt ur både deras, andra intagnas och de anställdas perspektiv. Våra förslag för rättspsykiatrin, psykiatrisk tvångsvård och öppenvård återkommer vi med i andra sammanhang.

Regeringen bör ge Kriminalvården i uppdrag att inrätta avdelningar med färre klienter i syfte att anpassa avdelningarna efter klienternas behov. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör ge Kriminalvården i uppdrag att stärka arbetet med intagna som har psykisk ohälsa, neuropsykiatriska eller intellektuella funktionsnedsättningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Situationen för kvinnliga intagna i Kriminalvården

Antalet kvinnor som påbörjar en verkställighet inom Kriminalvården fortsätter att öka. Kvinnor utgör fortfarande en mindre andel av de intagna i kriminalvården. Samtidigt ökar antalet kvinnor som avtjänar fängelsestraff och myndigheten bedömer att behovet av platser för kvinnliga intagna kommer att öka kraftigt under de kommande åren. Detta ställer ökade krav på att verksamheten utformas så att kvinnliga intagnas behov uppmärksammas och tillgodoses.

Att män är i majoritet av de som döms till fängelse har gjort att män länge varit normen för svensk kriminalvård. Att kvinnor är en liten grupp av de intagna har medfört svårigheter för Kriminalvården att skapa likvärdiga förutsättningar för kvinnor och män

att avtjäna sin påföljd. Justitieutskottet har därför under tidigare mandatperioder vid flera tillfällen uttalat att kvinnors situation inom Kriminalvården bör uppmärksammas särskilt. En uppföljningsrapport om kvinnor intagna på anstalt visade att kvinnornas situation inom kriminalvården hade fått större uppmärksamhet under de senaste åren.[13] Flera betydelsefulla steg hade tagits för att åstadkomma en bättre anpassning av kriminalvården till de intagna kvinnornas behov. Enligt uppföljningsgruppens uppfattning var dock dessa insatser inte tillräckliga. Dessutom krävs det, enligt rapporten, ett helhetsgrepp för att kriminalvården i alla delar ska kunna svara mot kvinnornas behov. En för kvinnor bättre anpassad kriminalvård kräver att frågan om kvinnornas situation ges ännu högre prioritet än vad som dittills skett. Enligt uppföljningsgruppen vore det därför värdefullt om regeringen i lämpligt sammanhang återkom till riksdagen med en återrapportering av det fortsatta utvecklingsarbetet för att anpassa kriminalvården efter intagna kvinnors behov. Såvitt vi vet har ingen sådan återrapportering skett.

Vänsterpartiet har sedan länge påtalat att situationen för kvinnor behöver uppmärksammas särskilt. Nu när antalet anstaltsplatser expanderar framstår detta som ännu viktigare. Kriminalvården gör förvisso egna utredningar men regeringen borde ta ett helhetsgrepp kring frågan om kvinnor i kriminalvården. En ökad kunskap om kvinnors brottslighet och livssituation är av yttersta vikt för att Kriminalvårdens insatser ska kunna anpassas efter de intagna kvinnornas behov och minska återfallen i brott (mot. 2016/17:730).

Regeringen bör tillsätta en utredning om kvinnliga intagnas situation och behov inom kriminalvården, särskilt avseende vård, behandling, utbildning, säkerhet, hälsa, föräldraskap och återanpassning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det har även kommit till vår kännedom att kvinnor intagna på anstalt inte har samma möjligheter till utbildning som män har. Förvisso är det mycket färre kvinnor som döms till fängelse än män. Det kan såklart göra att det är svårt att anordna samma typer av utbildningar vid kvinnoanstalterna som vid de för män. Samtidigt finns det i dag stora möjligheter till distansundervisning, vilket enligt vår mening borde kunna ge kvinnor tillgång till även t.ex. högskoleutbildningar och yrkesutbildningar.

[13] Rapport från riksdagen 2008/09:RFR9. Uppföljning av kvinnor intagna i kriminalvårdsanstalt.

Regeringen bör ta initiativ till att kvinnor och icke-binära som avtjänar sitt straff på anstalt ska ha samma möjligheter till utbildning som män har. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

### Avdelningar för föräldrar och barn

För mycket små barn kan separation från en primär omsorgsperson få allvarliga konsekvenser för anknytning, utveckling och trygghet. Kriminalvården behöver därför utveckla särskilt anpassade familjeavdelningar när barnets primära omsorgsperson är frihetsberövad och där barnets bästa står i centrum och där säkerhetskrav kan förenas med barns behov av närhet, omsorg och stabilitet.

Enligt svensk lag och FN:s barnkonvention ska barnets bästa beaktas i alla beslut som rör barn. Trots detta är Kriminalvårdens anstalter i första hand utformade utifrån vuxnas behov och säkerhetskrav. Möjligheterna för barn att vistas tillsammans med sin frihetsberövade mamma är begränsade och anstalterna är inte alltid anpassade för små barns behov. Kriminalvården kan i dag besluta att ett spädbarn får vistas tillsammans med sin förälder i anstalt när det bedöms vara det bästa för barnet, efter att yttrande har inhämtats från socialtjänsten. Samtidigt har både tillsynsmyndigheter och barnrättsorganisationer uppmärksammat behovet av bättre och mer ändamålsenliga lösningar för kvinnor som avtjänar fängelsestraff och samtidigt har ansvar för små barn. Justitieombudsmannen (JO) har redan 2016 riktat kritik mot hur Kriminalvården hanterar situationen för intagna kvinnor med medföljande barn och framhållit att graviditet och ansvar för spädbarn måste beaktas bättre vid placering och verkställighet. JO har även uppmanat Kriminalvården att överväga särskilt anpassade platser för intagna med medföljande barn, där både barnens och kvinnornas behov bättre kan tillgodoses.

I flera andra länder finns särskilt anpassade enheter där mödrar och små barn kan bo tillsammans under former som kombinerar säkerhet med en miljö som bättre tillgodoser barns behov. Sådana verksamheter ger större möjligheter att upprätthålla anknytningen mellan barn och förälder, samtidigt som kriminalvårdens säkerhetskrav kan upprätthållas. Vänsterpartiet anser att särskilda familjeavdelningar för kvinnor med små barn behöver inrättas vid lämpliga kvinnoanstalter. Avdelningarna bör utformas med barnets bästa som utgångspunkt och ge förutsättningar för trygg anknytning, lek, utveckling och dagliga rutiner i en miljö som är anpassad för små barn. På så sätt kan barnperspektivet stärkas samtidigt som Kriminalvårdens krav på säkerhet och en ändamålsenlig verkställighet upprätthålls.

Regeringen bör ge Kriminalvården i uppdrag att inrätta särskilda avdelningar för intagna med små barn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Återanpassning och inslussning i samhället

En mycket viktig del av det brottsförebyggande arbetet är att se till att kriminella personer inte återfaller i brott efter avtjänat straff. Det gäller i synnerhet vid grov brottslighet som är gängrelaterad. Vi vill att utslussningen från kriminalvården och inslussningen i samhället ska fungera betydligt bättre än i dag. Det är inte rimligt att människor lämnar anstalten utan bostad, stöd eller en plan för framtiden. Vi vill säkerställa att personer som avtjänat sina straff får det stöd de behöver för att återetablera sig i samhället. Genom att minska återfallen i brott kan vi också minska antalet brottsoffer.

### Behandlingsprogram

De flesta intagna har en bred problematik inom flera områden och Kriminalvårdens behandlingsutbud består därför av två grundprogram, ett för anstalt och ett för frivård. Samtidigt finns det klientgrupper som behöver mer specialiserade behandlingsprogram. Hur dessa målgrupper ser ut förändras över tid och i dagsläget utgörs de av klienter med problematik inom områdena sexualbrott, relationsvåld, hedersbrott, organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism.[14]

Riksrevisionen har granskat Kriminalvårdens behandlingsverksamhet. Den övergripande slutsatsen är att verksamheten inte fullt ut bedrivs på ett effektivt sätt. Verksamheten är underdimensionerad p.g.a. att det saknas både personal som kan bedriva behandlingsprogram och lokaler att bedriva dem i. Kriminalvårdens ambition är att så många som möjligt av de klienter som bedöms ha medelhög eller hög risk för att återfalla i brott går minst ett behandlingsprogram under sin verkställighet. Trots att siffran förbättrats något sedan 2023 är det endast 26 procent av klienterna på anstalt som fullföljde ett behandlingsprogram 2025.[15] Tillgången på personal och programlokaler sätter taket för hur stor andel av klienterna Kriminalvården kan nå. Kriminalvården styr behandlingsverksamheten från nationell nivå genom tilldelning av öronmärkta medel. Men resurssättningen är inte dimensionerad för att kunna nå alla klienter med behov av

[14] Kriminalvård och statistik, KOS 2025.
[15] Kriminalvård och statistik, KOS 2025.

behandlingsprogram. Riksrevisionen ser därför att Kriminalvården behöver fortsätta arbetet med att utöka behandlingsverksamheten. Kriminalvården behöver också utöka möjligheterna att delta i program på distans.[16] Vi anser att utvecklingen av Kriminalvårdens behandlingsverksamhet till stor del hänger ihop med att hela organisationens verksamhet ses över, vilket vi föreslagit ovan.

**Bättre inslussning i samhället**

För att öka klienternas förutsättningar att inte återfalla i brott arbetar Kriminalvården med olika former av frigivningsförberedelser. En åtgärd är utslussning, vilket innebär att den intagne under en period före frigivning får större frihet på ett individanpassat och strukturerat sätt med stöd och kontroll utifrån aktuella risker och behov. Det finns fyra särskilda utslussningsåtgärder: frigång, utökad frigång, vistelse i halvvägshus och vårdvistelse. Frigång innebär att klienten under dagtid deltar i sysselsättning utanför anstalten, men är kvar i anstalten i övrigt. Utökad frigång innebär att klienten under kontrollerade former, genom elektronisk övervakning, avtjänar den sista delen av påföljden i sin bostad. Detta ska ske i kombination med sysselsättning motsvarande minst 20 timmar i veckan. Frigivningsförberedelserna handlar även om att ha en god planering för tiden efter att övervakningen har upphört. Dessvärre har återanpassningen av intagna i samhället, s.k. inslussning, länge varit bristfällig. Det beror till stor del på att relevanta myndigheter, exempelvis socialtjänst och kriminalvård, har svårt att samarbeta. Socialtjänsten tar dessvärre inte alltid sitt ansvar för att stödja och hjälpa den som ska friges från ett fängelsestraff med t.ex. bostad. Problemen beror naturligtvis även på den generella bristen på hyresrätter i många kommuner. Det är alltså ingen ovanlighet att en frigiven klient börjar sitt liv i frihet med enbart en plastpåse med sina tillhörigheter i handen och ingenstans att ta vägen. Det är en situation som inte på något sätt underlättar återgången till ett liv utan kriminalitet och eventuellt missbruk, tvärtom.

Tidigare regeringar har gett Kriminalvården i uppdrag att genomföra en försöksverksamhet med inslussningsprogram för att stärka det återfallsförebyggande arbetet genom samverkan mellan Kriminalvården, kommuner, regioner, Arbetsförmedlingen och civilsamhället. Intagna som ville lämna kriminaliteten skulle erbjudas stöd inför och efter frigivningen. Brå:s utvärdering visar dock att försöksverksamheten misslyckades på grund av bristande planering, få deltagare och otillräcklig nationell styrning. Vänsterpartiet beklagar detta och menar att staten

[16] Riksrevisionen. Verktyg för förändring – Kriminalvårdens behandlingsverksamhet. RiR 2024:13.

behöver ta ett större ansvar för inslussning och återanpassning för att minska återfall i brott och öka tryggheten i samhället.[17]

Totalt påbörjades knappt 2 600 särskilda utslussningsåtgärder under 2025, vilket var en ökning med drygt 130 stycken jämfört med 2024. Det är det högsta antalet påbörjade särskilda utslussningsåtgärder under perioden 2016–2025 (KOS 2025). Detta är lovvärt men långt ifrån tillräckligt. Frågan om inslussning och återanpassning av grovt kriminella människor måste omfatta hela landet, och samtliga involverade aktörer, som kommuner och olika myndigheter, måste ta sitt ansvar. Riksdagen har tidigare riktat ett tillkännagivande till regeringen om att Kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall bör förstärkas (bet. 2018/19:JuU13). Vänsterpartiet anser att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över hur staten skulle kunna ta ett större ansvar för inslussning och återanpassning av grovt kriminella personer efter avtjänat straff. Det är högst rimligt att staten under en tillräckligt lång period efter frigivning tar ekonomiskt ansvar för personernas försörjning, sysselsättning och boende, allt för att minska återfall i brott och underlätta återetableringen i samhället. Vidare har vi fått signaler om att samarbetet mellan Kriminalvården och civilsamhällets organisationer inte alltid fungerar så som det är tänkt.

Krami är ett samarbete mellan Arbetsförmedlingen, Kriminalvården och Sveriges Kommuner och Regioner som hjälper personer att finna, få och behålla ett jobb eller påbörja en utbildning som leder till ett jobb. Verksamheten riktar sig till individer över 18 år som kan ha svårigheter i det sociala samspel som arbetslivet kräver. Den som deltar kan ha övervakning efter avtjänat fängelsestraff, vara dömd till en frivårdspåföljd eller ha en pågående prövotid. Även Krami har behov av förbättringar enligt de kontakter vi haft med personer som har erfarenhet av Kriminalvården.

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över möjligheten för staten att, via frivården, ta ett långsiktigt ansvar för inslussning och återanpassning av personer som avtjänat straff för grova brott. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör se över möjligheten att ytterligare involvera civilsamhället vid inslussningen i samhället av personer som avtjänat straff på anstalt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

[17] Brottsförebyggande rådet (Brå). Samordnade insatser för klienter med villkorlig frigivning. Utvärdering av Kriminalvårdens försöksverksamhet med inslussningsgrupper. Rapport 2020:15.

Regeringen bör ge Kriminalvården och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, i samverkan med kommunerna och Sveriges Kommuner och Regioner, stärka och utveckla Kramiverksamheten i syfte att intagna efter frigivning ska kunna återgå till eller inträda i arbetslivet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Nationella riktlinjer för avhopparprogram

Kommunernas socialtjänster har huvudansvaret för avhoppare och verksamheten bedrivs i huvudsak på lokal nivå i samarbete mellan socialtjänsten och polisen. Polisen beviljar statligt stöd till kommuner och stadsdelar som ansöker om stödinsatser till avhoppare. Polisen jobbar också aktivt med att identifiera potentiella avhoppare, genomföra hot- och riskbedömningar, vidta skyddsåtgärder och följa upp ärenden tillsammans med kommunernas socialtjänster. Inom polisen finns regionala och lokala avhopparsamordnare. Kriminalvårdens arbete med avhopparverksamhet består av en aktiv samverkan med kommunernas socialtjänst i planering, genomförande och uppföljning av insatser för avhoppare som verkställer en påföljd. Myndigheten bedriver även ett uppsökande och motiverande arbete på häkten och anstalter mot individer tillhörande organiserad brottslighet, vilket genomförs av personal samt civilsamhälles-organisationer som uppbär statsbidrag. Syftet är att stödja personers återintegrering i samhället och därmed minska risken för återfall i kriminalitet. Statens institutions-styrelses (Sis) arbete med avhoppare består främst av att identifiera potentiella avhoppare, motivera och stödja under processen till avhoppet under den tid som avhopparen vårdas inom Sis samt att samarbeta med kommunernas socialtjänst under placeringstiden.

Turerna kring tidigare regeringars arbete med avhopparverksamheten har dessvärre varit mycket oklara och redovisningen till riksdagen ofullständig. För en mer fullständig redovisning av detta arbete hänvisas till tidigare motioner, t.ex. motion 2024/25:1929.

Utredningen *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49) har gjort bedömningen att det kan finnas anledning att överväga införandet av ett särskilt, nationellt avhopparprogram för att säkerställa att individer som vill upphöra med kriminalitet ges möjlighet att göra det på ett snabbt och effektivt sätt. Vänsterpartiet har i ett flertal år skrivit motioner om att inrätta ett nationellt avhopparprogram med tydliga riktlinjer. Vi har dock inte alltid lagt formella yrkanden om detta eftersom ett arbete trots allt pågått inom

Regeringskansliet.[18] Det är positivt att Tidöregeringen har tillsatt en utredning som ska se över samhällets stöd till personer som vill lämna organiserad brottslighet. Syftet är att säkerställa att avhoppare får insatser av hög kvalitet samtidigt som offentliga medel inte går till oseriösa eller kriminella aktörer. Utredaren ska kartlägga kommunernas avhopparverksamheter, analysera vilka insatser som erbjuds och undersöka i vilken utsträckning kommuner anlitar externa utförare. Vidare ska det prövas om kommunernas ansvar för avhoppare behöver förtydligas i socialtjänstlagen samt om det behövs skärpta krav på kontroll, uppföljning och kvalitetssäkring av verksamheterna. Utredningen ska även överväga om exempelvis tillståndsplikt, certifiering eller andra former av reglering bör införas för aktörer som bedriver avhopparverksamhet. Målet är att skapa ett mer likvärdigt, rättssäkert och effektivt stöd till personer som vill lämna kriminella nätverk. Vi avvaktar detta uppdrag som skulle redovisas senast den 6 november 2026 men i skrivande stund inte har publicerats.[19]

### Avhopparverksamhet för våldsbejakande extremister

I dag är de avhopparverksamheter som finns inte alltid rustade att ta emot personer som inte är kriminella utan ”bara” vill hoppa av från våldsbejakande extremistmiljöer. Med anledning av att unga människor utan annan koppling till kriminalitet riskerar att radikaliseras via sociala medier finns det all anledning att utveckla särskilda program för dem. Center mot våldsbejakande extremism (CVE) är placerat inom Brå och utvecklar det kunskapsbaserade och sektorsövergripande arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism på nationell, regional och lokal nivå. CVE ger bl.a. behovsanpassat stöd till lokala aktörer och är ett kunskapsnav som bidrar till att skapa en högre grad av effektivitet och samordning i de förebyggande insatserna. CVE arbetar från i huvudsak kriminalpolitiska utgångspunkter, och stärker och utvecklar det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Verksamheten syftar ytterst till att förebygga ideologiskt motiverad brottslighet och terrorism. CVE arbetar med konkret praktiskt stöd till skolor och kommuner m.fl. aktörer, förebyggande och i samverkan.

Regeringen bör ge Center mot våldsbejakande extremism (CVE) i uppdrag att ta fram ett program för avhopparverksamhet för personer som vill lämna våldsbejakande extremistmiljöer utan att ha koppling till kriminalitet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

---

[18] https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2020/01/uppdrag-att-ta-fram-ett-nationellt-avhopparprogram/.
[19] Dir. 2025:53.

## Särskilda ombud till häktade och anhöriga

Den som är häktad ansvarar i regel själv för hyra, räkningar och andra löpande utgifter. Kriminalvården ger inget ekonomiskt stöd för sådana kostnader, även om socialtjänsten i vissa fall kan bistå med exempelvis hyran. Däremot saknas i dag stöd för många praktiska frågor som kan uppstå vid en häktning, såsom myndighetskontakter, betalning av räkningar, uppskov med hyran, kontakter med arbetsgivare, hantering av fordon eller avveckling av bostad. För den som saknar anhöriga riskerar detta att få allvarliga konsekvenser. Vänsterpartiet anser därför att häktade som behöver det, bör få tillgång till ett särskilt ombud. En möjlig lösning är att Kriminalvården kontaktar socialtjänsten i den häktades hemkommun, som därefter utser ett ombud.

När en person frihetsberövas saknas också ofta ett organiserat stöd till de anhöriga, trots att de kan drabbas hårt psykiskt och socialt. Särskilt utsatta är barn till frihetsberövade. Socialtjänsten agerar sällan utan en orosanmälan, Kriminalvården är ännu inte involverad och rättsväsendet har inget ansvar för att erbjuda stöd. Följden blir att familjer och barn ofta lämnas i ovisshet och utan vägledning. Vänsterpartiet anser därför att regeringen bör införa en rätt till anhörigstöd och se över hur barnets bästa kan säkerställas när en vårdnadshavare frihetsberövas.

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att personer som sitter häktade ska få ett särskilt ombud som kan bistå med praktiska behov under häktningstiden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att införa anhörigstöd vid frihetsberövande, särskilt vid häktning, med ett särskilt fokus på barn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör inrätta en nationell samordnare för att ta fram riktlinjer och rutiner för hur barnets bästa ska beaktas i samband med att en vårdnadshavare frihetsberövas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Förhållandena på anstalten i Estland

Vänsterpartiet yrkade avslag på Tidöregeringens nya lag om tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands (mot. 2025/26:3997, prop. 2025/26:185). Vi anser att straff utdömda i Sverige ska verkställas i Sverige, om det inte finns skäl och möjlighet att överföra verkställigheten till en annan stat, t.ex. när en utländsk medborgare kan avtjäna straffet i sitt hemland. Vi lyfte redan tidigt att vi ser stora risker för att regeringens förslag kommer att leda till sämre förhållanden för både de intagna och deras anhöriga än om verkställigheten skett i Sverige.

Flera remissinstanser riktade allvarlig kritik mot förslaget. Kritiken har främst avsett risker för bristande rättssäkerhet, begränsad svensk kontroll och otydlig ansvarsfördelning. Advokatsamfundet, Justitieombudsmannen och Justitiekanslern har framhållit att Sverige även fortsättningsvis bär ansvaret för de intagna men inte fullt ut kommer kunna säkerställa att svenska och internationella rättighetsstandarder efterlevs eftersom det är estnisk lag som gäller för verkställigheten. Därutöver har flera remissinstanser hänvisat till återkommande kritik från nationella och internationella tillsynsorgan mot estländska anstalter, bland annat rörande intagnas kontakter med anhöriga, suicidprevention, besöksmöjligheter och levnadsförhållanden.

Remissinstanserna har även påpekat att regeringens konsekvensanalys är bristfällig. Ekonomistyrningsverket och Kriminalvården har bedömt att underlaget innehåller betydande osäkerheter när det gäller kostnader, effektivitet, uppföljning och kontroll. Vidare har Brottsförebyggande rådet (Brå) och Kriminalvården varnat för att verkställighet utomlands kan försvåra rehabilitering, återanpassning och återfallsförebyggande arbete genom att den dömde skiljs från svenska stödinsatser och sociala nätverk.

I augusti 2026 påbörjades överföring av intagna från svenska fängelser till Tartu i Estland. Estland har stoppat flertalet med hänvisning till säkerhetsaspekter vilket medfört att Sverige nu betalar pengar för tomma platser. Vidare har den svenska offentlighetsprincipen flera gånger åsidosatts bl.a. genom att identiteten på de svenska intagna sekretessbelagts. Expressen rapporterade också i september 2026 att de intagna har väsentligt sämre villkor i Estland än i svenska anstalter. De får bl.a. inte tillräckligt med mat och enbart soppa eller gryta serveras. Intagna larmar även via anhöriga om att de blivit transporterade av vakter med dragna vapen i bilar med metallburar.[20] Vänsterpartiet befarar att fler orimliga förhållanden kommer att uppstå för de svenska intagna i Estland. Detta är inte acceptabelt i en demokratisk rättsstat.

Regeringen bör låta genomföra en oberoende utvärdering av rättssäkerhet, levnadsförhållanden, rehabilitering, anhörigkontakter och återanpassning för de personer som avtjänar svenska fängelsestraff i Estland. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

# Ekonomisk brottslighet och korruption

## Höj straffen för ekonomisk brottslighet

Ekonomisk brottslighet är ett allvarligt samhällsproblem som ofta hänger tätt samman med annan grov brottslighet. Årligen undandras samhället stora summor som hade kunnat gå till en bättre och tryggare välfärd. I stället hamnar dessa pengar hos kriminella gäng där de finansierar våld och droghandel.

Kriminella gäng gör vinster på våra gemensamma skattepengar genom att bedriva verksamheter inom välfärden. Privata företag som bedrivs av kriminella gäng startar och bedriver t.ex. vårdcentraler, vaccinationsmottagningar och HVB-hem. Det är ett sätt att både ta ut vinst på skattepengar och tvätta pengar från den kriminella verksamheten. ROT- och RUT-systemen utnyttjas av oseriösa och kriminella företag genom rena bedrägerier vilket i förlängningen bidrar till den kriminella ekonomin och den organiserade brottsligheten.

Att den organiserade brottsligheten har letat sig in i vår gemensamma välfärd innebär miljardförluster och hotar vår allra mest omedelbara säkerhet och hälsa när vi t.ex. går till vårdcentralen. I förlängningen är det även ett hot mot välfärdssystemet, rättssäkerheten och demokratin i Sverige. Om vi menar allvar med att bekämpa gängkriminaliteten måste vi också hårdare angripa den ekonomiska brottslighet som finansierar gängens verksamhet och göder det våld som sprider skräck i samhället. Med tanke på vilka allvarliga konsekvenser den ekonomiska brottsligheten har är straffen relativt låga och bör därför ses över för att bli mer proportionerliga.

Regeringen bör genomföra en översyn av straffen för ekonomisk brottslighet i syfte att höja straffen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Stoppa kriminella företag i välfärdssektorn

Vänsterpartiet vill ha en generell och stark välfärd som är till för alla. Det är med en stark välfärd samhället kan förebygga brottslighet, skapa en bra skola och sjukvård och ge förutsättningar för alla att leva ett liv i trygghet och med framtidshopp. Därför är det viktigt att välfärden är välorganiserad, demokratiskt styrd och rättssäker. Välfärdssamhället ska omfördela resurser från rik till fattig, mellan olika faser i livet och olika delar av Sverige. Vi prioriterar människors behov framför privata vinstintressen. Offentliga medel ska därför användas till just den verksamhet de är avsedda för.

Välfärden har under en lång tid genomgått stora förändringar genom de omfattande privatiseringar som genomförts. I dag finns ett mycket stort antal offentligt finansierade privata aktörer inom de flesta välfärdsområden och offentlig upphandling har en stor påverkan på samhällsekonomin. De storskaliga privatiseringarna har gjort välfärden mer sårbar och till en måltavla för oseriösa företagare och ekonomisk brottslighet.

Utmärkande för de välfärdskriminella är att de drar nytta av regler som helt och hållet är ett resultat av välfärdspolitiska reformer. Det handlar om ett storskaligt svindleri med skattepengar som drabbar oss alla. I praktiken innebär välfärdsbrottens skador, både ekonomiskt och framför allt i tilliten till välfärdssystemet, att dörren kan öppnas för kraftiga förändringar och försämringar av välfärden. En försämrad välfärd slår hårdast mot dem som är sämst lottade. För Vänsterpartiet är det viktigt att dagens välfärdssystem inte urholkas än mer, utan att det i stället förstärks. Att stoppa höga vinstuttag i välfärden är en viktig del i detta. Att förebygga, motverka och beivra välfärdsbrotten en annan.

För att komma till rätta med problemen har Vänsterpartiet bl.a. föreslagit att vinster ska förbjudas i välfärden, att lagen om valfrihetssystem (LOV) och företags fria etableringsrätt inom vård och omsorg ska avskaffas, att privata sjukvårdsförsäkringar inom offentlig verksamhet ska förbjudas, att RUT-avdraget ska avskaffas och ROT-avdraget förändras samt att offentlighetsprincipen ska gälla alla aktörer som utför offentligt finansierad välfärd.

Men den mest akuta åtgärden som måste komma på plats är att helt stoppa möjligheten för kriminella gäng att starta välfärdsverksamheter. Vänsterpartiet vill därför införa en stopplag som syftar till att privata företag inte ska kunna starta nya välfärdsverksamheter. I och med problemets omfattning bedömer Vänsterpartiet att stopplagen ska gälla i tre år för att brottsbekämpande myndigheter ska ha tid att upptäcka, förbjuda och lagföra kriminella gäng som mottar skattemedel för att bedriva verksamheter inom välfärden.

För att kunna rota ut de kriminella som trots allt redan letat sig in i välfärden bör förslagsvis en ny specialenhet på Ekobrottsmyndigheten inrättas i syfte att utreda privata företag som bedriver välfärdsverksamheter för att kunna upptäcka, förbjuda och lagföra brottsligheten. Det arbetet ska ske i samverkan med polisen och Åklagarmyndigheten som ska bistå i lagföringsprocessen, och i samverkan med Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) som ska dra tillbaka tillstånd från kriminella. Arbetet på den nya specialenheten ska främst rikta sig mot att granska bokföring av

företag inom välfärden som kan misstänkas bedrivas av kriminella. Det krävs att experter på myndigheten gör ett genomgripande arbete som spänner över välfärdens olika områden. Erfarenheterna från specialenheten kan också bidra till att myndigheten kan sprida information till tjänstepersoner som arbetar med upphandling för att öka vaksamheten mot olika risker som de kriminella aktörerna skapar. Arbetet ska åtminstone pågå i de tre år som stopplagen gäller.

Regeringen bör snarast ta initiativ till en treårig stopplag för nyetablering av företag i sektorerna vård, skola och omsorg i syfte att städa ut kriminella verksamheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Återförstatliga rättsväsendets fastigheter

Många av rättsväsendets fastigheter ägs av Specialfastigheter, ett fastighetsbolag som ägs av svenska staten. Specialfastigheter äger, utvecklar och förvaltar bl.a. kriminalvårdsanstalter, ungdomshem, domstolsbyggnader och polisfastigheter. Det är speciella verksamheter som ofta utgör viktiga samhällsfunktioner och som ställer höga krav, framför allt på säkerhet. Även om huvuddelen av rättsväsendets säkerhetsfastigheter fortfarande ägs av det statliga bolaget Specialfastigheter har privata fastighetsbolag fått en växande roll, särskilt inom Kriminalvården. Privata aktörer såsom Intea och Skandrenting äger i dag anstalter och häkten som hyrs av staten genom långsiktiga hyresavtal. Utvecklingen har förstärkts i takt med Kriminalvårdens snabba utbyggnad och genom försäljningar av tidigare statligt ägda kriminalvårdsfastigheter. Under de kommande åren väntas det öppna flera privatägda fängelser och häkten runtom i Sverige. Även polishus och domstolsbyggnader ägs av privata bolag.

När samhällsviktiga fastigheter ägs av bolag med kopplingar till grov kriminalitet är det allvarligt och direkt systemhotande. Södertälje tingsrätts lokaler ägdes tidigare av en bolagskoncern som är kopplad till en nyckelperson inom Södertäljenätverket.[21]

Enligt Vänsterpartiet är det tecken på ett fullkomligt haveri när ett bolag med kopplingar till grov kriminalitet har möjlighet att tjäna pengar på skattefinansierad verksamhet, en verksamhet som dessutom syftar till att bekämpa kriminalitet. Vänsterpartiet anser dessutom att det är ett generellt problem att samhällsnyttiga fastigheter på detta sätt säljs ut till, eller byggs och förvaltas av privata fastighetsbolag. Det är inte rimligt att privata ägare kan göra stora vinster på fastigheter som används för skattefinansierade verksamheter som t.ex. polishus, domstolar eller anstalter. Det är

[21] https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sodertalje/tingsrattshuset-far-ny-agare-kommunen-koper-fastigheten

även olämpligt utifrån fler aspekter när samhällsviktiga fastigheter står utanför vår demokratiska kontroll och därmed riskerar att kunna säljas vidare till oseriösa, kriminella eller säkerhetspolitiskt olämpliga ägare. I ljuset av vad som händer i omvärlden och det rådande säkerhetsläget i Sverige framstår det som både naivt och oförsvarligt.

När andra partier vill minska det gemensamma ägandet, vill vi öka det för att bättre kunna styra samhällsutvecklingen. Vi har gemensamt byggt upp tillgångar i form av statliga bolag för att kunna styra delar av samhället genom dem men också för att kunna inbringa mer pengar till det gemensamma för en bättre välfärd. Att öka det gemensamma ägandet är viktigt inte minst ur ett demokratiperspektiv. Vi har därför återkommande föreslagit att ett grundlagsskydd ska införas för gemensam egendom på statlig, regional och kommunal nivå. Vi har även föreslagit att riksdagens beslut i frågor som rör utförsäljning av gemensam egendom ska fattas med kvalificerad majoritet (mot. 2026/26:V340).

Vi anser att riksdagen har rätt att få insyn i hur stor andel av rättsväsendets fastigheter som ägs av privata fastighetsbolag. Vi menar även att det privata ägandet av dylika fastigheter behöver begränsas och på sikt bli statligt igen. I vart fall bör möjligheterna att göra privata vinster på rättsväsendets skattefinansierade verksamhet bli mindre. Den organiserade brottsligheten måste ovillkorligen städas bort från branschen.

Regeringen bör genomföra en säkerhetsprövning av ägarförhållandena inom rättsväsendets fastighetsbestånd samt återkomma med förslag som förhindrar att aktörer med kopplingar till organiserad brottslighet kan äga eller göra vinster på sådana fastigheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör ta initiativ till att återförstatliga alla rättsväsendets fastigheter som polishus, häkten, domstolar och anstalter i syfte att bl.a. stoppa kriminella från att göra vinster på sådan verksamhet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Brott mot barn

### Nationell samordning av barnahus

Barnahus samlar polis, socialtjänst, hälso- och sjukvård och andra aktörer under ett tak för att ge brottsutsatta barn ett samordnat och barnvänligt stöd. Flera utredningar har pekat på brister i likvärdighet, uppföljning, kompetens och nationell samordning samt

föreslagit tydligare styrning och ansvar (se t.ex. SOU 2019:32, SOU 2022:70). Vänsterpartiet har länge påtalat behovet av nationella riktlinjer för barnahusen i syfte att alla barn i hela landet ska ha tillgång till likvärdigt stöd (se bl.a. mot. 2017/18:3605, mot. 2021/22:455, mot. 2022/23:1217). I juli 2025 gav regeringen Brottsoffermyndigheten i uppdrag att ta fram en nationell plan för samordningen av barnahus, med syftet att stärka likvärdigheten och säkerställa att alla barn får tillgång till samma stöd oavsett bostadsort.[22] Arbetet ska slutredovisas senast 28 januari 2028. Vänsterpartiet anser att det är positivt att arbetet kommit i gång och avvaktar Brottsoffermyndighetens redovisning av uppdraget.

## Barns behov under rättsprocesser

Barnkonventionen blev svensk lag 2020, vilket stärker barns rättigheter genom att ställa högre krav på myndigheter och domstolar att beakta barnets bästa och göra barn delaktiga i beslut som rör dem. Detta är särskilt viktigt inom rättsväsendet, där barn i exempelvis vårdnadstvister, våldsärenden, migrationsprocesser, LVU-mål eller brottmål har rätt att få sina rättigheter enligt barnkonventionen tillgodosedda i hela processen.

Dessvärre finns det fortfarande brister när det gäller såväl lagstiftningen som bemötandet av barn inom rättsväsendet. Barnombudsmannen (BO) lyfter bl.a. fram att barnets bästa inte omnämns vare sig i brottsbalken eller i rättegångsbalken. Enligt BO behöver barnrättsperspektivet i utredningar och rättsprocesser stärkas, föräldrarättens inskränkningar på barnrätten behöver begränsas och barnets möjligheter att hävda sina rättigheter och få upprättelse måste säkerställas.[23]

Utredningen SOU 2022:70 *En uppväxt fri från våld* har inom ramen för en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn bl.a. haft i uppdrag att se över brottmålsprocessen för barn som utsatts för våld. Utredningen konstaterar att det finns en rad brister som drabbar våldsutsatta barn i samband med brottmålsprocessen. Den mest framträdande barnrättsliga bristen är att våldsutsatta barn inte får rätten till information tillgodosedd. Därtill är barnets rätt att komma till tals enligt artikel 12 i barnkonventionen onödigt begränsad genom brottmålsprocessen. Enligt utredningen behöver bl.a. de aktörer som verkar inom eller samverkar med rättsväsendet tillskrivas ett större ansvar för att barn får vara involverade under en pågående brottmålsprocess. Även kompetensen hos de som håller barnförhör måste bli bättre liksom förhörsmetoderna och krisstöd efter förhör. Utgångspunkten ska inte vara att skydda

[22] Dir. S2025/01366
[23] Barnombudsmannen. Dom tror att dom vet bättre. Barnet som rättighetsbärare, 2020.

barnet från att delta, utan barnet ska i stället skyddas i sitt deltagande. Vänsterpartiet anser att detta ska gälla alla barn som berörs av rättsprocesser, oavsett om de utsatts för våld eller inte.

I samband med att barnkonventionen inkorporerades i svensk lag föreslog Vänsterpartiet att Sverige bör ratificera tilläggsprotokollet till barnkonventionen om inrättandet av en internationell klagomekanism. Protokollet innehåller en individuell klagorätt och är sedan 2012 öppet att underteckna. BO har uppmärksammat att barn i utsatta situationer nekas att komma till tals för att få sin sak prövad och få upprättelse, och en slutsats som BO drar är att Sverige bör underteckna protokollet. Att godta den individuella klagorätten kommer också att bidra till att barnkonventionen får genomslag i praktiken (mot. 2017/18:4082, se även mot. 2021/22:444). Vänsterpartiet har även bl.a. föreslagit att barns och ungas rätt att komma till tals i lagstiftningen och hos utredande myndigheter ska förtydligas (mot. 2021/22:444). Vi har också sedan länge drivit frågan om förstärkningar av barns rättigheter i samband med tvister om vårdnad, boende och umgänge (se t.ex. mot. 2006/07:C206, mot. 2009/10:C378, mot. 2018/19:758 och mot. 2022/23:245).

Utredningen SOU 2023:40 *Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen* har bl.a. föreslagit att Sverige bör ratificera det fakultativa och tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande, att offentligt biträde ska förordnas för barn i mål eller ärenden om begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, att barns rätt till information om beslut och överklagande enligt LVU och LPT förtydligas och en försöksverksamhet med statsbidrag till barnrättsbyråer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud.

Vänsterpartiet anser att arbetet för att stärka barns situation i bl.a. rättsväsendet måste prioriteras upp om Sverige verkligen ska kunna leva upp till barnkonventionens krav.

Regeringen bör vidta åtgärder för att barns rättigheter i samband med rättsprocesser ska motsvara barnkonventionens krav. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör vidta åtgärder i syfte att ratificera barnkonventionens krav gällande det tredje tilläggsprotokollet till FN:s barnkonvention om ett individuellt klagomålsförfarande samt att säkerställa att alla barn som berörs av rättsprocesser får rätt till information, delaktighet och möjlighet att komma till tals i enlighet med barnkonventionen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Människohandel med barn i kriminella nätverk

Vänsterpartiet anser att lagstiftningen bör ses över för att ge ett starkare skydd för barn som utnyttjas av kriminella nätverk. Fokus bör i högre grad riktas mot de vuxna personer som organiserar, styr och tjänar pengar på brottsligheten än mot de barn som används som verktyg i den. Människohandel med barn innebär att någon rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person under 18 år i syfte att hen ska exploateras i en situation som innebär nödläge för den utsatte. Sverige har enligt barnkonventionen en skyldighet att genomföra omfattande åtgärder för att förhindra handel med barn och att skydda barn från alla former av våld och utnyttjande.

Vänsterpartiet föreslog i samband med regeringens förslag om att göra det straffbart att involvera personer under 18 år i brott eller brottslig verksamhet att i stället utvidga straffbestämmelsen om människoexploatering i 4 kap. 1 b § BrB så att den även omfattar exploatering i brottslig verksamhet. Detta för att tydliggöra att barn kopplade till gängkriminalitet ofta är både brottsoffer och misstänkta för brott samtidigt (mot. 2022/23:2333).

Den nationella samordningen mot prostitution och människohandel (NSPM) vid Jämställdhetsmyndigheten konstaterar att rättsväsendets arbete mot människohandel har brister. Få misstänkta fall anmäls och ännu färre leder till utredning eller dom. Trots att barn rekryteras till kriminella nätverk bedöms detta sällan som människohandel, och ett tydligt barnrättsperspektiv saknas ofta. NSPM anser att människohandels- och barnrättsperspektivet måste stärkas i arbetet mot kriminella nätverk. Myndigheten rekommenderar att Brå får i uppdrag att öka kunskapen om människohandel av barn i kriminella nätverk, samt att Barnombudsmannen granskar hur lagstiftningen mot våld, människohandel och exploatering av barn tillämpas i praktiken och hur det påverkar barns rättigheter.[24]

En studie på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm visar också att Sverige sällan tillämpar människohandelslagstiftningen när barn utnyttjas i kriminell verksamhet, trots att flera fall kan uppfylla kriterierna för människohandel. Samtidigt har antalet barn som rekryteras till kriminella nätverk ökat. Följden blir att barnen ofta inte erkänns som brottsoffer och riskerar att gå miste om stöd och skydd, medan de som utnyttjar dem får lägre straff än om brotten hade bedömts som människohandel.[25]

---

[24] Den nationella samordningen mot prostitution och människohandel (NSPM), Jämställdhetsmyndigheten, Arbete mot prostitution och människohandel i Sverige 2024. Rapport 2025:11.

[25] Länsstyrelsen Stockholm, Involverande och utnyttjande av unga i brottslighet – en analys av domar om brotten människohandel och involverande av en underårig i brottslighet. Rapport 2025:27.

En nyligen publicerad rapport från Brå menar att barn i gängkriminalitet inte enbart kan ses som gärningspersoner. Enligt rapporten utsätts många av barnen för manipulation, hot och tvång och används som verktyg för att minska de kriminella nätverkens egna risker. Rapporten pekar därför mot ett behov av att i högre grad betrakta vissa av de rekryterade barnen som offer för exploatering och organiserad brottslighet. Brå menar därför att det bör övervägas hur barn och unga som rekryteras till grov brottslighet genom hot, tvång, manipulation eller utnyttjande kan ges ett starkare straffrättsligt skydd.[26]

Om regeringen menar allvar med att bekämpa den grova organiserade brottsligheten, minska nyrekryteringen in i kriminalitet och att stärka skyddet för barn som brottsoffer, måste människohandelslagstiftningen tillämpas som tänkt. De luckor som finns i befintlig lagstiftning om barnskydd behöver täppas till. En början är att kartlägga hur många barn som faktiskt är drabbade och omfattningen av våldet.

Regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att se över omfattningen av människohandel med barn i kriminella nätverk. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över på vilket sätt det straffrättsliga skyddet för barn mot att utnyttjas av kriminella nätverk kan stärkas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

# Mäns våld mot kvinnor

## Inledning

Mäns våld mot kvinnor är ett mycket allvarligt samhällsproblem som berör många människors liv och vardag. Det är ett våld som pågår mitt ibland oss. Ett våld som vi sällan märker därför att såväl förövaren som offret anstränger sig för att dölja det. Våldet kan ta sig olika uttryck och ha delvis olika motiv, som det hedersrelaterade våldet och förtrycket (se mot. 2024/25:1925, mot. 2021/22:4446, mot. 2021/22:2591).

Enligt Brottsförebyggande rådet (Brå) utsätts pojkar och män oftast för våld i offentliga miljöer av andra män, medan kvinnor, flickor och icke-binära i betydligt högre grad drabbas av sexualiserat våld och våld i nära relationer. Män utgör 98 procent av de misstänkta för sexualbrott. Mäns våld mot både kvinnor och män är därmed ett omfattande samhällsproblem som orsakar stort lidande och höga samhällskostnader.

[26] Brottsförebyggande rådet, Kriminella nätverks rekrytering via digitala medier. Rapport 2026:32.

Forskning visar ett tydligt samband mellan våld och destruktiva mansnormer, där våld kan användas för att bekräfta maskulinitet.[27] Sådana normer förstärks i ett ojämställt samhälle och kan kopplas till allt från våld i nära relationer och kvinnofientlighet till gängvåld och incelkultur.

Mäns våld mot kvinnor är utbrett och omfattande. Studier visar att mer än hälften av alla kvinnor har utsatts för någon form av våld av en man efter 15 års ålder. Våldet innebär bl.a. hot, kränkningar, fysisk och psykisk misshandel samt sexualbrott. Kvinnor utsätts oftare än män för grovt, upprepat och kontrollerande partnervåld. Världshälsoorganisationen (WHO) beskriver mäns våld mot kvinnor som ett allvarligt folkhälsoproblem och en kränkning av de mänskliga rättigheterna. Det sexualiserade våldet är strukturellt och riktas mot kvinnor just för att de är kvinnor. Sexualiserat våld används också som vapen i krig, vilket har blivit tydligt under Rysslands anfallskrig mot Ukraina. Krig och konflikter ökar även risken för människohandel, sexuell exploatering, illegal vapenhandel och annan brottslighet. Våld och destruktiva mansnormer utgör därför inte bara ett hot mot enskilda människor utan också mot demokratin och stabiliteten i samhället.

Att Tidöregeringen tillsatt ett råd för kvinnofrid är positivt men inte tillräckligt. Rådet för kvinnofrid har hittills främst bidragit till ökad samordning, en nollvision mot dödligt våld mot kvinnor och flera utrednings- och reforminitiativ. Det är oklart om initiativet har lett till konkreta förbättringar för våldsutsatta kvinnor eller minskat det dödliga våldet mot kvinnor. Det behövs fler åtgärder för att förebygga våldet och skydda utsatta kvinnor och barn. Att enbart höja straffen löser inte problemet. I tidigare motioner har vi presenterat fler förslag för att förebygga mäns våld och för att stötta brottsoffren. Där lyfter vi bl.a. kvinnojourernas viktiga arbete (se t.ex. motion 2024/25:1925, Mäns våld mot kvinnor och andra former av våld i nära relationer och motion 2025/26:2782, Åtgärder för att stoppa mäns våld mot kvinnor och barn).

### Nationell kartläggning av femicid

Den yttersta manifestationen av våldet är när kvinnor misshandlas till döds på grund av sitt kön, s.k. femicid. Begreppet femicid omfattar dödligt våld i nära relation, hedersrelaterat dödligt våld samt annat dödligt våld mot kvinnor och flickor där kön är

[27] Jfr Connell 1995, Segal 1997, Kimmel 1994, Kimmel & Mahler 2003, Kolnar 2005, Messerschmidt 1993, 1997, 1999, 2000, 2004, Gottzén 2019, 2021.
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Unga och våld – en analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter, 2013.

en avgörande faktor. För hela perioden 2017–2025 har antalet kvinnliga offer för dödligt våld i en parrelation varierat mellan 10 och 22 fall per år, med ett årsgenomsnitt på omkring 13 fall. Antalet manliga offer för dödligt våld i en parrelation har under samma period varierat mellan 0 och 4 fall, med ett årsgenomsnitt på omkring 2 fall. Under både 2024 och 2025 dödades elva kvinnor av en nuvarande eller tidigare partner (Brå). En rapport från Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer[28] visar att dödligt våld i nära relationer ofta föregås av kända riskfaktorer, särskilt tidigare våld, separation, kontrollerande beteende, psykisk ohälsa, missbruk och tillgång till skjutvapen. Eftersom både offer och förövare ofta har kontakt med vården före dådet betonas vikten av tidig riskidentifiering, stödinsatser och samverkan mellan vård, socialtjänst och polis för att förebygga dödligt våld. Enligt Jämställdhetsmyndigheten kan femicid fungera som en indikator på hur väl samhällets skydd och förebyggande arbete faktiskt fungerar. Att följa utvecklingen av femicid över tid kan ge viktiga indikationer på om förebyggande insatser, lagstiftning och skyddande åtgärder får effekt. Det synliggör långsiktiga mönster och kan bidra till att identifiera riskfaktorer, systembrister och behov av stärkt samordning. På så sätt kan analyser av femicid bidra till arbetet med en nollvision mot mäns våld mot kvinnor.

Trots att flera myndigheter arbetar med frågor som rör mäns våld mot kvinnor så har regeringen ännu inte gett någon myndighet i uppdrag att genomföra en samlad nationell kartläggning av femicid i Sverige. Vänsterpartiet anser att sådan kunskap skulle kunna användas för att stärka det förebyggande arbetet och ge en mer heltäckande bild av mäns dödliga våld mot kvinnor.

Regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att löpande följa, analysera och redovisa förekomsten av femicid, dess riskfaktorer och eventuella brister i samhällets skyddssystem. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

### Översyn av livsvillkoren för kvinnor och barn med skyddad identitet

För många kvinnor som har utsatts för våld i en nära relation fortsätter våldet trots att de har lämnat sina våldsutövande män, s.k. eftervåld. Efter att kvinnan lämnat mannen skiftar våldet ofta form och fortsätter utövas under en längre tid i form av psykiskt och ekonomiskt våld. Om gemensamma barn finns utnyttjar våldsutövaren dessa och samhällets system och myndigheter för att fortsätta ha kvar makt och kontroll över den

[28] Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer. Genväg till forskning. Dödligt våld i nära relationer - en genomgång av internationell forskning. 2016.

våldsutsatta kvinnans liv.[29] Vissa mäns eftervåld är så pass allvarligt att kvinnan och barnen måste leva gömda.

I Sverige lever cirka 33 900 personer med skyddade personuppgifter i form av sekretessmarkering eller skyddad folkbokföring. Omkring 12 000 av dem är barn och drygt 60 procent är kvinnor. I en enkätundersökning bland vuxna personer med skyddade personuppgifter som Skatteverket genomförde 2022 uppgav drygt 40 procent att de hade skyddsskäl på grund av hot och våld i nära relation, medan knappt 10 procent uppgav hedersrelaterat hot och våld som skäl.[30]

Kvinnor och barn som lever med skyddad identitet möter ofta stora praktiska problem i vardagen. Exempelvis kan postförmedling via Skatteverket leda till försenade räkningar, samtidigt som det kan vara svårt att få tillgång till banktjänster och försäkringar utan att riskera att den skyddade adressen röjs. Vidare kan användandet av vanliga digitala tjänster innebära stora säkerhetsrisker. Det kan t.ex. handla om vård- och skolkontakter eller kundregister hos privata företag.

En rapport från Jämställdhetsmyndigheten bekräftar de problem som Vänsterpartiet uppmärksammat sedan länge (se t.ex. mot. 2007/08:Ju392, mot. 2012/13:Ju219, mot. 2021/22:2599).[31] Rapporten visar att skyddade personuppgifter ofta försvårar kvinnors och barns vardag, begränsar tillgången till samhällsservice och kan innebära stora ekonomiska påfrestningar. Många utsätts dessutom för fortsatt ekonomiskt våld, samtidigt som bristen på långsiktiga boendelösningar är ett betydande problem. Jämställdhetsmyndighetens djupintervjuer med gömda kvinnor visar att myndigheterna brister, vilket leder till att kvinnor får sina skyddade uppgifter röjda. För det mesta var det en person vid domstolen, skolan, polisen, socialtjänsten, på Skatteverket eller på någon annan myndighet som läckte information om var de fanns.[32] I en rapport från 2024 konstaterar även Riksrevisionen att många personer med skyddade personuppgifter får sina uppgifter röjda, ofta på grund av bristande kunskap hos myndighetsanställda samt mänskliga misstag. Riksrevisionen bedömer att regeringen inte gjort tillräckligt för att motverka problemet och rekommenderar bland annat stärkt

[29] Kjellberg, Josefin (2023). Fri från (efter) våldet? Om partnervåldsutsatta kvinnors motstånd, uppbrott och stödbehov. Uppsala universitet, humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet, samhälls-vetenskapliga fakulteten, institutionen för socialt arbete.
[30] https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/skyddade-personuppgifter/
[31] Jämställdhetsmyndigheten, Skyddade personuppgifter – Oskyddade personer. Rapport 2022:10.
[32] Jämställdhetsmyndigheten (2022). 86 gömda kvinnor och deras 128 barn – Djupintervjuer med kvinnor som inte kan synas men vill bli hörda.

reglering av Skatteverkets postförmedling samt en närmare uppföljning av myndigheternas arbete med skyddade personuppgifter.[33]

Digitaliseringen har medfört att våldsamma män kan spåra och övervaka kvinnor som lever i skyddade boenden med hjälp av GPS-sändare, airtags och annan övervakningsteknik. Det digitala våldet är en del av det psykiska våld som drabbar kvinnor, både i en våldsam relation och när relationen är avslutad. Positivt är att otillbörlig övervakning kan ligga till grund för kontaktförbud sedan den 1 juli 2025 (prop. 2024/25:123). Men mycket mer behöver göras för att förbättra situationen.

Vänsterpartiet anser att den komplexa problembild som drabbar kvinnor och barn som lever gömda måste ses över och leda till konkreta åtgärder. Därför är det positivt att regeringen har gett Jämställdhetsmyndigheten i fortsatt uppdrag att samordna och följa upp myndigheters arbete med skyddade personuppgifter. Myndigheten ska även verka för ökad kunskap genom att sprida de kunskapsmaterial som tagits fram till berörda målgrupper i syfte att se till att skyddade personuppgifter inte röjs. Uppdraget ska slutredovisas den 31 mars 2027. Skatteverket har samtidigt fått i uppdrag att etablera en nationell samverkansstruktur för en mer enhetlig, säker och effektiv hantering av skyddade personuppgifter. Detta är en bra början men långt ifrån tillräckligt.

Regeringen bör därför ta initiativ till en översyn av livsvillkoren för de kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter i syfte att förbättra deras situation. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Brottsoffers rätt till skadestånd

Ideella skadestånd, såsom ersättning för kränkning, sveda och värk eller annat psykiskt lidande, syftar till att kompensera brottsoffer för den skada de har utsatts för. De är inte avsedda att fungera som en inkomstkälla eller ersätta försörjning. Ideella skadestånd betraktas också som en gottgörelse för lidande och är som utgångspunkt inte skattepliktiga. Trots detta förekommer det att socialtjänsten i vissa fall räknar utbetalda skadestånd som inkomst när rätten till försörjningsstöd bedöms. Konsekvensen kan bli att brottsoffer får sitt ekonomiska bistånd minskat eller helt indraget. Det innebär i praktiken att ett skadestånd som är tänkt att ge upprättelse och kompensation i stället används för att täcka den enskildes löpande försörjning.

Det finns flera exempel på att detta har drabbat kvinnor som utsatts för mäns våld. Kvinnor som efter långvarigt våld och allvarliga kränkningar tillerkänts skadestånd har

[33] Riksrevisionen. Statens skydd av hotade personer – brister i omfattning och effektivitet, RiR 2024:1.

riskerat att få sin ekonomiska situation försämrad när ersättningen räknats av mot försörjningsstödet.[34] Därmed går en del av den upprättelse som rättssystemet avsett att ge förlorad, samtidigt som den ekonomiska utsattheten kan bestå eller förvärras.

Vänsterpartiet anser att detta är orimligt. Ett skadestånd ska vara en ersättning för den kränkning eller skada som brottsoffret har utsatts för, inte en besparing för det offentliga. Samhället måste stå på brottsoffrens sida och säkerställa att den ersättning de tillerkänns faktiskt får fungera som den upprättelse och kompensation den är avsedd att vara. Ingen som utsatts för brott ska behöva uppleva att skadeståndet förvandlas till en ny orättvisa. Vänsterpartiet anser att reglerna behöver förtydligas så att ideella skadestånd till följd av brott undantas vid bedömningen av försörjningsstöd.

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ideella skadestånd inte ska betraktas som inkomst vid bedömning av rätten till försörjningsstöd. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

**Människohandel för sexuella ändamål**

Enligt Nationella samordningen mot prostitution och människohandel (NSPM) upptäckte myndigheterna under 2024 fler personer utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Digital sexuell exploatering ökar samtidigt som exploateringen i thaimassagebranschen fortsatt är omfattande. Polisen bedömer att sexuell exploatering förekommer på omkring 80 procent av landets thaimassagesalonger. Många utsatta är kvinnor från Thailand eller Latinamerika som lockats till Sverige genom skuldsättning, vilseledande avtal och falska löften. NSPM konstaterar att människohandel i allt högre grad sker genom mer affärsmässiga och svårupptäckta upplägg där brottsoffer utnyttjas för både sexuella ändamål och arbete. Detta genererar stora vinster för organiserad brottslighet samtidigt som brottsofferperspektivet försvagas. Årsrapporten visar också att arbetet mot prostitution, sexuell exploatering och människohandel ligger efter det övriga arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Få kommuner prioriterar frågorna och Sverige har få fällande domar för människohandel. För att upptäcka fler brott krävs ett mer aktivt polisarbete. Samtidigt larmar organisationer om att kvinnor som utsatts för sexuell exploatering i vissa fall gripits och utvisats i stället för att få stöd som brottsoffer. NSPM pekar även på brister i tillämpningen av regler om uppehållstillstånd för betänketid för offer för människohandel.

[34] https://tidningenglobal.se/2026/22-maj-2026/skadestand-ska-vara-en-ersattning-inte-en-ny-orattvisa/

Riksrevisionen bedömer i en rapport från hösten 2026 att arbetet mot människohandel för sexuella ändamål är ineffektivt.[35] Migrationsverket, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten brister i styrning, samverkan och kompetens, vilket försvårar upptäckt, utredning och lagföring av brotten. Polisen arbetar inte tillräckligt aktivt med att identifiera offer, samtidigt som resursbrist och otydlig nationell styrning försvagar arbetet. Riksrevisionen pekar också på att personer som utnyttjas i prostitution alltför ofta behandlas som vittnen i stället för målsägande, vilket kan försämra deras tillgång till stöd och skydd. Myndigheterna behöver därför enligt Riksrevisionen stärka sitt arbete på en rad områden, och regeringen bör se över regelverket för att förbättra skyddet för brottsoffer och öka möjligheterna att lagföra människohandlare.

Vänsterpartiet anser att det är positivt att den förra regeringen gett Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten i uppdrag att stärka arbetet mot människohandel och förbättra stödet till brottsoffer. Vi har tidigare särskilt lyft problemet med bristande stöd till brottsoffer utsatta för sexuell exploatering. Vi har återkommande föreslagit bl.a. att personer som utnyttjas för sexköp ska få tydlig målsägandestatus under förundersökning och rättegång mot sexköpare. Vidare vill vi att regeringen tar fram ett nationellt exitprogram för personer utsatta för sexuell exploatering (se nedan och SOU 2023:97). Utredningen SOU 2025:119 har bl.a. föreslagit att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att dels kartlägga tillgången till boendeinsatser, dels ta fram stödmaterial och vidta kunskapshöjande åtgärder på området riktade till aktörer på kommunal och regional nivå. Enligt oss finns det också skäl att även se över lagstiftningen och tydliggöra polisens ansvar för återrapportering när det gäller insatser mot sexköp och människohandel för sexuell exploatering.

Regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder i syfte att stärka skyddet och stödet för brottsoffer utsatta för människohandel för sexuell exploatering . Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att göra en översyn av människohandels- och människoexploateringsbrotten i syfte att se om bestämmelserna har avsedd effekt och bedöma om det finns behov av lagändringar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

[35] Riksrevisionen; Arbetet mot människohandel för sexuella ändamål - otillräckligt med bristande styrning, RiR 2026:18.

Regeringen bör ge polisen i uppdrag att återrapportera sina insatser mot sexköp och människohandel för sexuell exploatering i regleringsbreven. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## Exitprogram och program för offer för sexuell exploatering

För Vänsterpartiet är det angeläget att personer som vill lämna prostitution ges möjlighet och att de får ett lika gott bemötande och tillgång till behandling i hela landet. Vi har därför tidigare föreslagit att regeringen ska ta initiativ till att utarbeta ett nationellt exitprogram för personer som vill lämna prostitution (se t.ex. mot. 2021/22:2591). Den dåvarande regeringen tillsatte sedan en utredning som fick i uppdrag att lämna förslag på ett exitprogram för vuxna personer som är utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt ett program för barn utsatta för sexuell exploatering och människohandel för sexuella ändamål (dir. 2022:115). I december 2023 presenterades betänkandet *Ut ur utsatthet* (SOU 2023:97). Förslagen har remissbehandlats.

Regeringen bör återkomma med förslag om ett nationellt exitprogram för personer som är utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

*Tobias Smedberg (V)*

*Malin Björk (V)* *Hanna Gunnarsson (V)*

*Banesa Martinez Roldán (V)* *Håkan Svenneling (V)*

*Carina Örgård (V)*